

in[+]frame

articles

Legends The art of seeing #04

Η προσέγγιση του Terry Barrett για την φωτογραφική κριτική – Μέρος 4ο

του Γεράσιμου Λούντζη

Η κριτική της Ερμηνείας

Είναι γεγονός ότι οι διαφορετικές ερμηνείες και οπτικές μπορούν να διαφωτίσουν εντελώς διαφορετικές πτυχές του φωτογραφικού έργου. Συνεπώς δεν πρόκειται απλώς για την ‘αλήθεια’ ή το ‘ψεύδος’ μεταξύ ανταγωνιστικών ερμηνειών. Αντί να αναζητούμε την αλήθεια της ερμηνείας ίσως θα έπρεπε να στοχαστούμε μεταξύ ευλογοφανών ερμηνειών κάτω από μια ποικιλία διαφορετικών οπτικών. Όπως είναι φυσικό βέβαια, ερμηνείες που δεν τεκμηριώνονται λογικά δεν μπορούν να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες. Όπως λέει ο Barrett:

«...το να απορρίψουμε μια προσεκτικά διατυπωμένη άποψη με ένα σχόλιο του τύπου ‘αυτή είναι απλά η άποψή σου’ είναι διανοητικά ανεύθυνο... Μια αιτιολογημένη άποψη ή συμπέρασμα, αξίζει μιας αιτιολογημένης απάντησης...»

Το αντεπιχείρημα ότι στην τέχνη όλα είναι υποκειμενικά δεν οδηγεί πουθενά, καθώς δεν επιτρέπει τη συζήτηση πάνω σε μια λογική βάση και δεν βοηθά στην κατανόηση του έργου. Η συζήτηση γύρω από την τέχνη είναι δυνατόν να επιβεβαιωθεί λογικά, εφόσον ο θεατής συσχετίζει τις δηλώσεις του με το έργο τέχνης. Όποιος ασκεί κριτική κουβαλά μέσα του γνώσεις, αξίες, στάσεις και εμπειρίες, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να γίνει κατανοητός με ένα τρόπο που να προωθεί την εύρεση φωτογραφικού νοήματος.

Από την άλλη πλευρά η αξιολόγηση μιας ερμηνείας ως ‘καλής’ ή ‘κακής’ δεν είναι κάτι προφανές και εύκολα μετρήσιμο. Ο Barrett αναγνωρίζει την ύπαρξη δυο κριτηρίων για μια τέτοια προσπάθεια αξιολόγησης: τη σύνδεση και τη συνοχή. Όσον αφορά στη σύνδεση, η

ερμηνεία οφείλει να ανταποκρίνεται στο φωτογραφικό έργο και να επικοινωνεί με όλα τα στοιχεία που εμπεριέχονται σε αυτό. Αν κάποια στοιχεία αγνοούνται ή η ερμηνεία απομακρύνεται σημαντικά από αυτό το οποίο υπάρχει μπροστά στα μάτια μας, τότε, θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε ελλιπή ή ελαττωματική. Από την άλλη πλευρά η συνοχή σε μια ερμηνεία έγκειται στο γεγονός ότι θα πρέπει να μπορεί να σταθεί και να έχει νόημα από μόνη της, ξέχωρα από την φωτογραφία. Δηλαδή δεν επιτρέπεται να υπόκειται σε εσωτερικές αντιφάσεις και ασυνέπειες. Οι ερμηνείες περιλαμβάνουν επιχειρήματα και υποθέσεις που στηρίζονται σε στοιχεία. Ένα ερμηνευτικό επιχείρημα, προκειμένου να πείσει, είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεται στα στοιχεία της εικόνας με λογικό και έγκυρο τρόπο. Συνεπώς, για το ίδιο έργο τέχνης υπάρχει αρκετός χώρος για πολλές και διαφορετικές ‘καλές’ ερμηνείες υπό την έννοια ότι τηρούν τις δυο παραπάνω αρχές που προτείνει ο Barrett.

Harry Callahan, 'Eleanor', Chicago 1951 ([MoMA collection](#))

Συναίσθημα, νόημα και προσωπική σημασία.

Μια καλή ερμηνεία δεν μπορεί να παραμερίζει το συναίσθημα όσο κι αν διανοητικά το τελευταίο μοιάζει να μην μπορεί να υποστηριχθεί αποκλειστικά με λογικά επιχειρήματα. Το συναίσθημα αποτελεί βασικό

συστατικό γενικότερα της κριτικής διαδικασίας. Η κριτική, αναφέρει ο Barrett, επαφίεται σε μεγάλο βαθμό:

«...σε αυτήν την έκλαμψη ενόρασης που βασίζεται σε ενστικτώδη συναισθήματα, εμπειρίες ζωής και αντιληπτικές πληροφορίες που συνδυάζονται όλα μαζί σωστά...»

Προφανώς, η ερμηνεία και η νοηματοδότηση δεν είναι μια αποκλειστικά διανοητική διεργασία. Εδώ βέβαια θα ήταν χρήσιμο να κάνουμε μια διάκριση μεταξύ νοήματος και προσωπικής σημασίας. Σύμφωνα με τον Barrett το νόημα είναι πιο αντικειμενικό από τη σημασία καθώς αναφέρεται στο ίδιο το φωτογραφικό έργο και σε αυτό που μπορεί αν γίνει εμφανές σε ένα έμπειρο ή πληροφορημένο θεατή. Αντίθετα, η προσωπική σημασία μπορεί να υπάρξει πολύτιμη για τον καθένα μας ξεχωριστά αλλά μπορεί επίσης να είναι πολύ ιδιοσυγκρασιακή και συναισθηματικά φορτισμένη για να γίνει κατανοητή από άλλους. Αν δηλαδή, η ερμηνεία είναι πολύ προσωπική και ιδιοσυγκρασιακή τότε μιλά περισσότερο για αυτόν που ερμηνεύει και λιγότερο για την φωτογραφία την ίδια. Συνεπώς, το συναίσθημα ενώ αποτελεί ουσιώδη πηγή ενόρασης και έμπνευσης χρειάζεται να αντιμετωπίζεται με προσοχή αν θέλουμε η ερμηνεία μας να μην πέσει στην ελκυστική παγίδα της προσωπικής μας ιδιοσυγκρασίας και εν τέλει της υποκειμενικότητας.

Επίλογος

Η συζήτηση που προηγήθηκε προφανώς και δεν φιλοδοξεί να αποτελέσει μια πανάκεια για τον τρόπο που πρέπει κάποιος να προσεγγίζει την τέχνη και στην περίπτωση μας τη φωτογραφία. Περισσότερο μάλλον, αποτυπώνει μια πρακτική διανοητική διαδικασία που αφορά σε όσους θα ήθελαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να εκφραστούν μέσω του λόγου πάνω σε κάποιο φωτογραφικό έργο και να δομήσουν ή και να κατανοήσουν μια κριτική προσέγγιση. Ο Terry Barrett με μια σειρά από κείμενα του, όπως αυτό που επιλέχτηκε να παρουσιαστεί στο [The Art of Seeing](#) παρέχει τις βάσεις για μια τέτοια εκπαιδευτική συζήτηση αλλά ίσως και για μια διαδικασία ενδοσκόπησης για τον τρόπο που αντιλαμβάνεται κανείς την τέχνη. Σε όλο αυτό το διανοητικό εγχείρημα δεν πρέπει βέβαια να ξεχνάμε την

σημασία του συναισθήματος. Χωρίς το συναίσθημα, χωρίς την εσωτερική αλήθεια και συγκίνηση του καθενός, αυτό που απομένει είναι μια εξαντλητικά αναλυτική και αποστειρωμένη ματιά που κατακερματίζει την εικόνα σε στοιχεία φόρμας και περιεχομένου, που απλά της αποδίδει ιδιότητες παρέχοντας κενές συγκινήσεων πληροφορίες και που τελικά την αντιμετωπίζει αποσπασματικά και έξω από αυτό που στην πραγματικότητα είναι η ίδια η εικόνα ως ακέραια οντότητα.

Αναφορές

Barrett, T. (2000). Criticizing Photographs: An Introduction to Understanding Images. California: Mayfield Publishing Company.

in[+]frame